

Religion och bortgången utav en närstående:

Sorgens påverkan på tron

Av: Milton Andersson

Handledare: Henrik Ohlsson

Södertörns högskola | Institutionen för Historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15hp

Ämne | Religionsvetenskap C, HT 2023

English abstract

This study focuses on how a persons religious beliefs can change after the loss of a closely related person. This, (the loss of a closely related person), is something that many people have experienced, it's a certainty that we all know someone who has lost a closely related person. Maybe we have even lost someone ourselves. This could be whomever, a mother, a father, a child or a close friend. Whomever that person may be, the loss of someone close to you comes with grief and according to some studies, (Haynes et al 2017; McGowan & Cook 2021), humans tend to use religiosity or spirituality as a way of coping with grief. This is what I am going to look closer on, not necessarily how people use religiosity or spirituality to cope with grief, but rather how the loss of a closely related person can come to affect ones beliefs.

In order to do this I have chosen to do five interviews, four of them consist of people who have lost a closely related person and one of them consists of a priest who works within Svenska Kyrkan, (the Swedish Church). The interviews are semi-structured and of qualitative method to explore the experiences of my informants more deeply. The informants have been chosen from the purpose of the study which is to see (1) how ones religious beliefs can change after the loss of a closely related person, (2) how people with various earlier religious identities react in comparison to eachother and (3) how the informants experience that their beliefs changed over time. Thereby the result of the informants were as follows, two of the informants had a lack of earlier reported religious belief, however one of the two had reported slightly less lack of belief than the other. The other two participants reported both having a lengthy background within Christianity, however one of the two described their faith in a way that I interpreted as a stronger faith than the other participant. The priest was chosen to in order to find out if the knowledge of a person who deals with many people experiencing grief can give insight into how peoples beliefs might change after the loss of a closely related person.

The results show that all of the informants reported some kind of change in their religious beliefs to varying degrees. The results also showed that the informants who reported a higher amount of previous faith tended not to experience as big of a change as the other participants, as their faith was simply solidified. Finally, the study shows that three out of four of the informants experienced that different thoughts and religious practises, such as prayer for the deceased person, was more common in the earlier stages of the loss.

Keywords: Belief, grief, closely related person, loss.

Innehållsförteckning

Inledning:	4
Syfte & Frågeställning	5
Forskningsöversikt	5
Teoretiskt ramverk	8
Narrativ identitet.....	8
Kritik mot narrativ identitet.....	9
Begreppsdefinitioner.....	9
Empiriskt material	10
Metod	11
Kvalitativ intervjumetod.....	11
Semistrukturerad metod.....	11
Transkribering- och analysmetoder.....	12
Urval av informanter.....	12
Etiskt förhållningssätt.....	13
Studiedesign	15
Egen position	15
Empirisk beskrivning	17
Anna:	19
Sara:	21
Vera:	23
Sophie:	25
Nils:	27
Tematisk diskussion	30
Förändring i tron.....	30
Olika grader utav förändring i tron.....	31
Tvivel.....	33
Meningsskapandet.....	33
Slutsats	35
Referens- och litteraturlista	37

Inledning

De allra flesta har själva, eller känner någon som har, förlorat någon som stod en väldigt nära. Detta skulle kunna vara en förälder, mor-/farförälder, ett syskon, en bästa vän eller ett barn, med flera. Vem det än är, eller hur denne än har gått bort så är sorgen ingen enkel process att handskas med för de närstående. Hur vi människor försöker hantera sorgen varierar brett från person till person men sorgen kommer med största sannolikhet att påverka oss på något vis.

Det jag vill med denna uppsats är att ta reda på om eller hur döden av en närstående kan komma att påverka en individs religiösa tro, och om denna påverkas, i så fall också varför. Kan bortgången och saknaden göra en individ mer religiös än innan, eller har det kanske motverkande effekt? Kan religion verka som en del utav att handskas med sorgen? Om fenomenet skulle påverka ens tro, kan sättet som det påverkar individerna på variera från personer med olika grad av tidigare religiös bakgrund än personer med en mindre religiös bakgrund? Upplever individerna att tiden från den närståendes bortgång har haft någon påverkan på hur tron påverkats?

Just i Sverige så är religiös identitet något som kan vara svårt att tyda. Thurffjell (2015, 24–25) visar på att år 2005 så svarade endast 23% av svenskar ”ja” på frågan ”tror du att det finns en Gud?”. Samma år svarade 53% av svenskar ”ja” på att de tror att Gud ”är något inom varje människa snarare än utanför” eller att Gud ”är något slags ande eller livskraft”. Thurffjell (2019, 26–27), visar också på att svenskar under en tid har gått ifrån en typ av institutionaliserad kristendom samt dess trossats, men att de fortfarande har ett religiöst sätt att se på livet. Detta skulle kunna tyda på att många svenskar inte identifierar sig själva som religiösa trots att de besitter religiösa attribut och en religiös livsåskådning.

Oavsett om individernas religiösa tro endast påverkas under en stund eller om den påverkats helt och hållet så vill jag undersöka hur och varför. Används religionen som en tillfällig metod för att handskas med sorgen, är den återkommande vid speciella stunder där sorgen är mer närvarande eller har den förändrats på lång sikt?

För att ta reda på denna information så kommer jag att utföra intervjuer med ett urval av personer som har förlorat någon närstående. Av anledningen att uppsatsen ska utföras inom en viss tidsram så uppnås inte det antal intervjupersoner som skulle behövas för att utföra en bred studie som skulle kunna ge mer övergripande svar. Därav så kommer jag även att intervjua en präst, som på grund utav sitt yrke besitter tämligen mer erfarenhet inom området än den erfarenheten som jag själv kommer att kunna ta del utav genom intervjupersonerna. Detta kan då bidra till att skapa en mer generell bild av om eller hur döden utav en närstående kan komma att påverka individers religiösa tro.

Syfte & Frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka om eller hur bortgången utav en närstående kan påverka individers religiösa tro eller beteende. För att ta reda på detta så har jag valt ut tre huvudfrågor som jag anser passar väl med syftet.

- Hur har bortgången utav en närstående påverkat individens religiösa tro?
- Hur upplever individerna att tiden från bortgången har påverkat hur stark denna förändringen kan vara?
- Hur skiljer sig påverkan på tron mellan människor med olika religiösa bakgrunder?

Forskningsöversikt

I mitt sökande utav tidigare forskning inom området så har det varit tämligen svårt att finna tidigare artiklar om hur döden utav en närstående kan komma påverka ens religiösa tro. Däremot finns det studier på hur tron på något religiöst eller spirituellt kan verka som ett verktyg för att hantera sorgen, det som på engelskan oftast benämns som "coping" (Nationalencyklopedin 2023). Det finns även en del andra forskningsartiklar som jag finner relevanta till min studie, däribland hur sorgprocesser kan se ut, samt hur sorgen kan påverka oss på olika sätt. Även forskning om emotionella faktorer utav religion är av intresse. Mitt urval av tidigare forskning kommer därför att fokusera på dessa områden;

Universitetslektorn Nina Carlsson (2022), har i sin avhandling valt att undersöka sorgreaktioner hos närstående till personer som avlidit till följd av plötsligt hjärtstopp, just detta är även titeln på avhandlingen. Syftena med Ninas avhandling är (1) att illustrera betydelser av levda erfarenheter hos dessa personer, (2) att förklara kännetecknen av förlängd sorg och psykisk ohälsa, (3) att ta reda på samband mellan psykisk ohälsa, förlängd sorg och att ta reda på sammankopplade element hos individerna samt (4) att granska sorgreaktioner i förhållande till socialt och professionellt stöd vid olika tidpunkter efter förlusten (Carlsson 2022, 18). Resultaten som Carlsson ger visar bland annat att professionellt och socialt stöd är avgörande för konsekvenserna av sorgen. Det som blir relevant för min studie är den övergripande information om sorg och olika teorier om sorg som beskrivs i avhandlingen. Bland annat så benämns en freudiansk teori där sorg är en konsekvens utav förlusten av en närstående person eller ett objekt, denna förlust skakar då om individens inre och personen kan komma att uppleva exempelvis maktlöshet och hjälplöshet (Carlsson 2022, 9). Även Ian Hackings sorgeteori får en plats i

studien, Hacking menar på att sorg och dess emotionella konsekvenser inte är en social faktor, utan det som är mer socialt påverkat är hur individerna uttrycker sorgen och tolkningen utav den. Dessa uttryck är starkt påverkade utav kulturen och den sociala modellen som individen lever i (Carlsson 2022, 9). Här beskrivs även fasteorer om sorg och reaktionerna på sorgen, det vill säga att sorgprocessen är uppdelad i olika faser. Kübler-Ross kom med en femstegs teori som delade upp sorgen i fem delar; förnekelse, ilska, förhandling, depression och acceptans. Denna teori har dels blivit kritiserad då den inte har prövats systematiskt, men den har även delvis verifierats utav andra studier (Carlsson 2022, 9–10). Carlsson (2022, 10) ger även utrymme för att berätta om socialkonstruktionistiska teorier om sorg där sorg blir en tolkande och kommunikativ process genom att man kan identifiera, anpassa och samla betydelser med hjälp utav att berätta om sorgen. Läsaren ges även kunskap om hur sorg kan påverka en på många olika plan, sorgen kan ge konsekvenser såsom psykisk ohälsa eller hjärtklappningar, och kan till och med leda till bortgång. Andra känslor som skuld i relation till det som hänt, att individen inte kan fungera på samma sätt som innan samt att individen anammar attribut som påminner om den avlidne kan förekomma. Vid plötsliga dödsfall är även existentiella kriser något som kan förekomma (Carlsson 2022, 10).

Psykologen William Haynes (2017), har tillsammans med andra psykologer skrivit en artikel om hur religiös och spirituellt tro kan hjälpa med traumatisk sorg. Syftet med Haynes artikel är att förklara och ta reda på hur tron kan komma att fungera som ett hjälpmedel för människor som har gått igenom traumatisk sorg. Resultatet visar att folk som byggt en spirituellt mening av händelsen har lyckats behandla sin sorg betydligt bättre än de som ej har byggt en spirituellt mening av händelsen. Att bygga en spirituellt mening av händelsen kan även förebygga vidare utveckling av traumatisk sorg, exempelvis att den utvecklas till PTSD (Haynes et al, 2017, 449). Det som blir intressant och relevant ur artikeln för min studie är informationen om hur användningen utav religiösa eller spirituella attribut kan visa sig i behandlingen utav sorg. Haynes et al (2017, 446) förklarar att katastrofer som leder till sorg kan leda till känslor som ångest, rädsla och depression. För att handskas med dessa känslor så söker individerna en känsla av mening, detta är något som då religion eller spiritualitet kan ge, alltså ett meningsskapande för individerna.

William McGowan och Elizabeth A Cook (2021), har i sin studie ”Comprehensive or comprehensible experience? A case study of religion and traumatic bereavement” lyft fram en kort sammanfattning av tre intervjuer från två respektive projekt där informanterna har varit med om varsitt traumatiskt dödsfall där religion har fungerat som en meningsskapande mekanism i deras behandling utav sorgen. McGowans studie handlade om sörjande familjer samt folk som överlevt politiskt våld eller

terrorattacker som sen blivit engagerade i en organisationsfond där de varit involverade i studiegrupper som arbetat mycket med berättandet. Cooks studie ligger nära McGowans ämne, och berör mammor ur organisationen "Mothers Against Violence". Både McGowan och Cook har i sina respektive studier använt sig utav djupgående intervjuer med informanterna som material (McGowan & Cook 2021, 777). Det är just dessa tre exempel som lyfts fram ur studien som blir intressanta för mig. Kan jag lyckas finna liknande attribut eller narrativ i mina informanters berättelser?

Lizabeth Eckerd, James Barnett och Latishia Jett-Dias (2016), har i sin studie analyserat skillnader i sorgen mellan folk som förlorat en närstående människa och folk som har förlorat ett husdjur, därav titeln "Grief following pet and human loss: Closeness is key". I studien så jämför de skillnader i sorgen hos individer som har förlorat en närstående människa och ett husdjur. I analysen väljer forskarna att även ta med flera aspekter som kan påverka sorgen, däribland den självuppfattade närheten till den avlidne, samt könsskillnader. Just dessa två aspekter kommer vara de som jag använder mig utav, detta främst i urvalet utav intervjupersoner, samt möjligtvis i diskussionen. Resultaten visar att just den självuppfattade närheten till den avlidne är den största faktorn i hur allvarlig sorgen blir, samt att det rapporteras en högre grad sorg hos kvinnor än hos män (Eckerd, Barnett & Jett-Dias 2016, 278–280).

Teoretiskt ramverk

Narrativ identitet

I denna uppsats så kommer min teoretiska grund att vara ”narrativ identitet”. Detta är en starkt framväxande teori om oss människor som naturliga berättare. Tanken är att vi genom våra berättelser om vårt liv såsom perioder eller vissa händelser kan konstruera och internalisera en utvecklande berättelse för livet. Denna process är det som forskare kallar för narrativ identitet (McAdams & McLean 2013, 233). Narrativ identitet återskapar det självbiografiska förflutna och utmålar sig en bild utav framtiden så att det ger syfte och mening. Alltså är teorins syfte att vi människor fungerar som narrativa skapare av våra identiteter så att dessa kan ges en mening. Begreppet ”narrativ” betyder ”berättande” (Nationalencyklopedin 2023) och engelskans version ”narrative” kan även böjas till ”narrate” vilket Peter Lamarqueas beskriver som att berätta en historia (Lamarqueas 2004, 394). Ett narrativ kan vara allt från långa historier till små uttryck, detta skulle kunna vara så simpelt som ”Kalle gav leksaken till Anna”, detta utifrån Peter Lamarqueas tolkning av begreppet. Lamarqueas beskriver begreppet narrativ som att berätta en historia, men där ramarna för vad som räknas som historieberättande är minimala. Förutsättningarna för att det ska kunna räknas som historieberättande är (a) att en historia måste berättas, den kan inte hittas och att (b) två evenemang måste framställas och att det måste finnas något löst eller ologiskt samband mellan händelserna (Lamarqueas 2004, 394).

Att människor skapar en narrativ identitet är något som kan förekomma inom sorgprocesser och hur en individ uttrycker sorgen kan komma att tyda vem man själv gör sig till, exempel på detta kan finnas i Ratcliffe och Byrnes (2022, 322) som beskriver det på följande vis;

Grief is sometimes said to involve a disturbance or loss of self. It is not uncommon for people to say things like ‘part of me has died’, ‘I died with her’, ‘I’m incomplete without him’, ‘I don’t know who I am anymore’, and so forth. Although such talk may seem clichéd on occasion, it can also be informative. In an important way, profound grief does impact on self-experience, on the sense of who one is. To a large extent, the structure of one’s life can come to depend upon a relationship with a particular individual. This dependence encompasses various categories with which one identifies, each of which attaches to norms, expected patterns of activity, and ways of interacting with other people.

Uttrycken som återges i inledningen på citatet är exempel på narrativ som kan tolkas som ett sätt att måla upp sig själv utefter relationen till den bortgångne.

För att sammanställa mitt syfte med användningen utav teorin om narrativ identitet så kommer jag nu att beskriva denne. Syftet med användningen utav teorin blir då för att analysera hur individen uttrycker och beskriver upplevelserna om hur bortgången utav den närstående påverkat dem, främst på den religiösa faktorn. Hur beskriver individen att bortgången utav den närstående har kommit att påverka dennes religiösa identitet och vilka meningar kan skapas genom detta?

Kritik mot narrativ identitet

Narrativ identitet har fått ta emot kritik från andra håll som menar att människors berättelser om sina liv inte alltid stämmer överens med verkligheten samt att narrativa metoder bara är arbetskrävande självrapporterings verktyg (Adler et al. 2017, 519). Meningen med narrativ identitet och narrativa metoder är att förstå levda erfarenheter utifrån individernas upplevelser och hur de förhåller sig till dessa (Adler et al. 2017, 520). Meningen är alltså inte att undersöka händelsen i sig utan att undersöka hur individen berättar att denne upplevde händelsen och hur detta kan skapa en narrativ identitet. På grund utav att jag kommer att beröra döden och informanternas inställning till den, så är min hypotes att detta kommer att säga mycket om deras uppfattning om omvärlden och sig själva, då döden är en så pass stor aspekt av en människas liv. Därav är min tanke att det under intervjuerna kan förekomma många narrativa uttryck som beskriver hur individerna bygger upp en sorts identitet och sätter värde i vilka de själva är efter hur de förhåller sig till döden. I och med att jag undersöker deras religiösa tro, främst riktat på vad som sker efter döden så är min tanke att deras religiösa inställning till döden kan komma att ge många narrativa uttryck som kan peka på hur de bygger sin egen identitet utefter detta.

Begreppsdefinitioner

Två begrepp som jag använder mig utav återkommande gånger är ”religion” eller ”tro”, dessa två begrepp använder jag för att syfta på en och samma sak vilket jag kommer att beskriva härnäst. Enligt Encyclopaedia Britannica (2023) så är religion;

{...}, human beings' relation to that which they regard as holy, sacred, absolute, spiritual, divine, or worthy of especial reverence. It is also commonly regarded as consisting of the way people deal with ultimate concerns about their lives and their fate after death.

Detta är definitionen som jag kommer att utgå ifrån när jag använder mig utav begreppet ”religion”. Detta omfattar alltså saker som människor värderar som heligt, spirituellt, gudomligt eller av särskild vördnad, och det lägger även stor betydelse på människors syn på döden och vad människan tror händer

efter döden. Just den sistnämnda faktorn är den som kommer att vara central i min studie. Det vill säga, att om informanterna förklarar att deras syn på vad som händer efter döden har förändrats sedan den närståendes bortgång så kommer detta att tolkas som en religiös förändring. Detta behöver inte vara att synen eller tron på vad som händer efter döden totalt förändras, utan kan även vara mindre förändringar såsom att individerna har blivit mer övertygade i sin tro eller att tron på något efter döden har blivit starkare. Alltså så är det främst aspekten av individernas religiösa tro på vad som händer efter döden som jag kommer att undersöka och benämna som ”religiös förändring”.

För de informanterna med en mindre religiös bakgrund så upplevde jag ett viss ståndtagande från begreppet religiös eller religion, därav valde jag att under intervjuerna använda mig utav begreppet ”tro” för att omfatta samma fält fast göra det mer familjärt för informanterna. Så för att tydliggöra så kommer begreppen religion och tro att användas under samma definition men under olika tillfällen.

Ett annat begrepp som används återkommande i uppsatsen är ”efterlivet”, detta är en direkt översättning av engelska språkets ”afterlife”. Detta begreppet används i uppsatsen för att syfta på livet efter döden, under insamlingen utav materialet så användes detta begrepp utav vissa av informanterna och därav så valde jag att också inkludera det i diskussionen och andra delar av uppsatsen. Begreppet används även för att sätta ett och samma ord för ”livet efter döden” som i andra fall hade varit tre ord för att beskriva samma sak som ”efterlivet”. I detta begrepp så används inte heller ordet ”döden” eller ”död” vilket jag i förberedelserna utav uppsatsen ville undvika utav respekt för informanterna, detta i första hand på grund utav tyngden som ordet ”död” kan upplevas ha.

Empiriskt material

För att kunna utföra syftet med min uppsats samt svara på frågeställningen så har jag använt mig utav material insamlat från intervjuer som jag själv har utfört med individer som förlorat någon närstående i syfte att få ta del utav deras upplevelse. På grund utav min tidsplan för uppsatsen så gör detta att antalet intervjuer som jag utförde har svårt att ge en övergripande bild utav fenomenet. Därav har jag valt att också inkludera en intervju med en präst ifrån Svenska Kyrkan för att kunna ta del utav dennes bredare erfarenhet angående fenomenet, detta kan i sin tur möjligtvis stödja mitt material som är insamlat från de andra intervjupersonerna.

Metod

Kvalitativ intervjumetod

I insamlingen utav mitt material i intervjuväg så har jag valt att utföra kvalitativa intervjuer med semistrukturerad uppbyggnad. En kvalitativ intervjuform används då jag vill ta reda på intervjupersonernas upplevelser på ett så djupt plan som möjligt, med en kvantitativ intervjumodell så hade jag möjligtvis kunnat få det antalet intervjupersoner som skulle krävas för att ge en så generell bild som möjligt, men inte tillräckliga svar på de djupa frågorna. Därav vill jag använda mig utav en kvalitativ intervjumetod för att den intervjuade ska få möjligheten att formulera sitt svar på egen hand (Hagström & Nylund Skog, 2022, 129). Med kvalitativ metod så kommer några centrala begrepp, ett utav dessa är ”tolkning”. Tolknningen inom kvalitativ forskning syftar inte i första hand på att den som tolkar ska förstå, utan att man som uttolkare ska bidra till en utökning utav den tolkningsrepertoar som finns tillgänglig inom vetenskapen (Alvehus 2023, 22–23). Kvalitativ metod syftar alltså på att lägga mer fokus i individernas upplevelser och är starkt länkad till fenomenologin (Kvale & Brinkmann 2014, 44). Just för namnet ”kvalitativ” så ska inte det misstas för att en kvalitativ metod är helt tom på några kvantitativa element. Skulle det vara så att liknande uttryck skulle användas bland flera informanter eller att samma beteende skulle vara återkommande i flera sammanhang så kan detta peka på att det inte rör sig om någon slump. Dock är mängden som ett fenomen förekommer i inte lika viktig som betydelsen som fenomenet kan ha i olika sammanhang ur en kvalitativ metod. (Alvehus 2023, 21). Som sagt så använder jag då den kvalitativa metoden för att rikta in mig på upplevelserna hos individerna, för att kunna förstå dessa och låta informanterna själva sätta ord på sina upplevelser.

Semistrukturerad metod

Den semistrukturerade eller som den ibland kallas ”halvstrukturerade” metod som jag ska använda mig utav innebär en blandning utav strukturerad och ostrukturerad intervjumetod (Hagström & Nylund Skog, 2022, 129). Detta innebär att man använder sig utav bestämda bredare teman i intervjufrågorna än istället för att följa ett exakt frågeformulär som i strukturerade intervjuer. Alltså så förekommer en intervjuguide som lägger fokus på specifika teman som även kan bestå av förslag till frågor (Kvale & Brinkmann 2014, 45). Detta ger informanten en möjlighet att påverka innehållet i intervjun och ger intervjuaren ett större ansvar att analysera svaren för att kunna bygga följdfrågor som möjligtvis inte varit planerade (Alvehus 2023, 114). I en semistrukturerad intervju så tillkommer även det som Russel kallar för ”probing” (2011, 161–162). Detta används för att på något sätt locka fram mer information ur informanten genom olika ”probing” metoder. Ett exempel på en sådant skulle kunna vara ”the silent

probe”, ett sätt att låta tystnaden få fram svaren, med detta menas att inte vara rädd för tysta situationer efter att informanten har gett ett svar utan att tystnaden kan vara ett tecken på att informanten bara tänker hur denne ska formulera sig (Russel 2011, 162).

Transkribering- och analysmetoder

När intervjuerna är utförda så ska dessa transkriberas för att användas i textformat. I transkriberingsprocessen så ska jag återgå till det inspelade materialet så mycket som möjligt för att kunna ta del utav viktig information som kan gå förlorad i en endast transkriberad text. Med detta så menas att jag noga ska betona exempelvis hur sakerna sägs för att inte låta dessa intryck som ej återfinns i ordagranna texter försvinna (Hagström & Nylund Skog, 2022, 147). I textanalysen så kommer jag att använda mig utav en kodningsmetod, detta är att analysera och koda innehållet i olika teman, berättelser, personer eller liknande som tycks vara av betydelse för att enklare kunna bearbeta texten (Kajiser & Nylund Skog, 2022, 278–279). Analysen som skett i min uppsats kommer dels att framstå efter vardera svar som citeras i uppsatsen och även till viss del i den tematiska diskussionen.

Urval av informanter

För att komma i kontakt med folk som förlorat någon närstående så la jag bland annat upp ett inlägg i en lokal grupp på Facebook där jag beskrev syftet med uppsatsen och att jag sökte informanter, därefter fick jag många svar men motiveringen till att jag valt just de informanter som jag har tagit med beskrivs i nästa stycke. Jag frågade även bekanta ifall de kände någon som hade förlorat någon närstående som hade varit relevanta för studien och därifrån fick jag också en andel förslag på personer som jag sedan mailade för att få reda på mer. För att komma i kontakt med prästen så skickade jag mail till några präster i Stockholmsområdet efter att ha valt ut ett antal som verkade relevanta för uppsatsen.

De intervjupersoner som har valts till studien har valts för att de alla först och främst förlorat en närstående, vilket är den huvudsakliga komponenten som jag sökt hos intervjupersoner. Därefter har jag valt intervjupersoner utifrån vilken relation de har haft till den närstående. Precis som Eckerd, Barnett och Jett-Dias (2016, 278) visar så är sorgen starkare beroende på hur nära man stod den avlidne. Därav har jag sökt ta reda på det emotionella band som intervjupersonerna haft till den avlidne. Att stå någon nära behöver inte betyda att man är biologiskt nära, såsom familjemedlemmar, utan jag har snarare letat efter den emotionella närheten. Detta resulterade i att två utav mina valda informanter har förlorat ett barn, en har förlorat sin pappa och en har förlorat en nära familjevän. Eckerd, Barnett och Jett-Dias (2016, 279–280) visar även att kvinnor löper högre risk att drabbas hårdare utav sorgen i förlusten av

en närstående, denna faktor var dock inte lika betydelsefull som närheten till den avlidne, men bör ändå lyftas fram. Detta var en av anledningarna att jag ville ha en variation av kön hos mina intervjupersoner, detta resulterade i att tre kvinnor och en man valdes.

Intervjupersonernas tidigare religiösa identitet skiljer sig även från varandra, två utav intervjupersonerna har lite vagare religiös bakgrund därav en utav de dock har en tidigare tro på någonting större. Varav de andra två har en mer stadgad religiös bakgrund då båda har växt upp med kristen tro, dock i två olika riktningar, den ena som katolsk och den andra inom frikyrkan. Den ena av de två informanterna med starkare religiös bakgrund rapporterade dock en högre grad tvivel i tron än vad den andra gjorde. Därav har jag lyckats få en splittring i deras tidigare relation till tron, detta för att jämföra hur förlusten då kan påverka de olika.

Etiskt förhållningssätt

Eftersom att området som jag berör i uppsatsen är ett väldigt emotionellt laddat område så har det funnits vissa förhållningssätt som jag har tänkt extra på och använt mig utav under uppsatsens gång. Jag har först och främst följt de etiska reglerna angående att informanterna ska vara anonyma i skrivandet utav uppsatsen, detta är i första hand för informanternas trygghet.

Just informanternas trygghet har också varit ett viktigt förhållningssätt att följa för mig. I kontakten med de intervjuade så har jag frågat vart och när de själva velat utföra intervjuerna för att anpassa mig till de på det bästa möjliga sättet. På grund utav det emotionella ämne som skulle tas upp i intervjuerna så var det viktigt för mig att informanterna kände sig trygga med plats och tid för intervjuerna.

En annan viktig del är anonymitetsaspekten av genomförandet utav uppsatsen. I mitt skrivande har jag då gett informanterna namn som inte är deras riktiga namn, alltså pseudonymer för att försäkra deras anonymitet. Jag har även inte skrivit de exakta platserna där intervjuerna har tagit plats, dessa platser är istället nämnda som kommuner eller län för att förstärka anonymiteten.

För att samla in materialet så valde jag att utföra ljudinspelade intervjuer på min mobiltelefon, innan intervjun startade så gick jag punktligt igenom vad inspelningen skulle användas till, att informanter kommer få vara anonyma och även att informanterna när som helst, även efter färdiginspelad intervju har full rätt att dra tillbaka sitt samtycke att delta i studien och intervjun. Eftersom att intervjuerna är inspelade på min mobiltelefon så förekommer risken att materialet kan hamna i utomstående personers händer emot min vilja, med den risken i åtanke så nämndes aldrig informanternas riktiga namn under inspelningen. Jag nämnde även tidigare undvikandet utav ordet ”död” eller ”döden” för den emotionella laddning som detta ord kan tänkas ha. Valet att inte använda mig utav det ordet var även grundat i att

någon av informanterna kanske inte skulle uppfatta den närstående som död med tanke på deras religiösa tro. Ordet ”död” har endast använts i intervjun ifall informanten själv har valt att använda sig utav det, detta med grund att jag har velat anpassa mitt språkbruk efter informanternas då detta kan upplevas som mest bekvämt för dem själva.

Studiedesign

Mitt ämne i studien är hur religion kan vara emotionellt påverkat, för att specificera området så har jag valt att undersöka sorg, därifrån kom jag fram till förlusten utav en närstående. Det jag vill ta reda på med studien är alltså om eller hur bortgången utav en närstående kan påverka en individs religiösa tro. Jag vill även undersöka om tiden från händelsen (den närståendes bortgång) har någon påverkan på fenomenet. För att ta reda på detta så måste jag skaffa mig rätt material, eftersom att det är människors upplevelser som jag ska undersöka så har jag valt att utföra några kvalitativa intervjuer med individer som har förlorat någon närstående. På grund utav tidsramen för uppsatsen så kommer jag ej att ha möjlighet att intervju tillräckligt många informanter för att få en så pass bred bild som jag önskat, därav kommer jag även att intervju en präst, som har mer erfarenhet inom områden än jag själv. Jag har valt att utföra semistrukturerade intervjuer för att jag anser att den typen av intervjuer är mest passande för det område jag ska beröra och den informationen som jag söker. Intervjuerna kommer att spelas in för att i efterhand transkriberas, jag kommer under transkriberingen att skriva av hela intervjun, inte bara de delar som jag anser är relevanta för att verkligen se till att ingen information som kan komma till användning uteblir. För att förenkla användningen utav materialet så kommer jag att koda innehållet i den transkriberade intervjun för att dela upp olika information i olika kategorier. Intervjupersonerna som har valts ut har först och främst valts för att de alla har förlorat någon närstående. Den andra faktorn som har vägt in är att denne närstående helst varit så nära som möjligt, exempelvis ens barn, förälder eller syskon. Jag valde även ut personer i syfte att få en variation i tidigare religiös identitet hos intervjupersonerna. Resultatet blev då, två intervjupersoner med en mindre tidigare religiös tillhörighet fast med olika nivåer av rapporterad tidigare tro och två stycken intervjupersoner med bakgrund i kristen tro, fast två olika kyrkor samt två olika nivåer av rapporterad tidigare tro.

Egen position

Ämnet som jag kommer att beröra är något som jag finner intressant, huvudintresset hos mig kopplat till studien är hur vår religiösa tro kan påverkas utav olika saker. Att många av oss människor är emotionella är det ingen fråga om, och dessa känslor (glädje, ilska, sorg, med flera) kan komma att påverka oss i olika situationer. Just till religion så kopplar jag specifikt sorg som en känsla som kan komma att påverka en individ. Min hypotes är att när man känner sorg så vill man i många fall kunna känna lycka eller bara mindre sorg, detta får oss att söka efter sätt att kunna få den känslan istället. Bortgången utav en närstående är en process av sorg, ibland även hjälplöshet, man vill kunna säga saker till den närstående, man vill kunna vara med den närstående, men detta kan man fysiskt sätt inte och därav hjälplösheten. Något som en stor andel av religioner tar upp är döden, livet efter döden, andar av

bortgångna personer, med flera. Detta kan enligt min hypotes få människor som förlorat någon närstående att söka sig till religion eller enkla religiösa utövningar för att kunna få svar på hjälplösheten och kunna dämpa sorgen, kanske inte fullständigt, men lite grann. Min hypotes är att det ger ett hopp om att den närstående har det bra i livet efter döden, att man en dag kommer att återförenas med den närstående eller att man kan tala med personen och kanske säga saker som man annars inte kan. Därav är min hypotes att personer utan någon speciell tidigare religiös identitet ska bli mer religiösa efter den närståendes bortgång. Hur det är med personer som haft en starkare religiös identitet innan händelsen så är jag osäker hur händelsen kommer att påverka. En teori är dock att en kristen skulle kunna vända sig bort från Gud efter en sådan händelse med en känsla utav orättvisa och ondhet, då vissa kristna har en syn på Gud som god och allsmäktig. Händelsen skulle dock kunna spela åt den positiva sidan. Jag finner inga riktiga fördelar eller nackdelar med min position, jag skulle väl möjligtvis anse att mitt intresse för området kan speglas som en fördel om något.

Empirisk beskrivning

Mitt empiriska material har som tidigare beskrivits bestått utav fem stycken kvalitativa intervjuer varav fyra stycken var med separata personer som har förlorat någon närstående och en var med en präst. Syftet med urvalet var att bland de fyra som har förlorat någon närstående få en skildring i deras tidigare religiösa tillhörighet och att få skildring i tiden från dödsfallet. Syftet med urvalet utav en präst var att se ifall dennes information på något sätt kan korrespondera med den som informanterna ger för att se om det finns något mönster som kan finnas. Nedan följer en introduktion till varje informant, med information om vem de förlorat, deras tidigare religiösa tillhörighet och annan bakgrund (alla informanter har av etiska skäl blivit tilldelade påhittade namn i uppsatsen för att bevara deras anonymitet);

Anna: Anna arbetar som präst på ett i Stockholm men har tidigare erfarenheter utav andra prästyrken som exempelvis sjukhuspräst också. Anna har arbetat som präst i ungefär 20 år och har mött många människor som förlorat någon närstående både på sjukhuset men även som församlingspräst i samband med begravningar och liknande. Anna började arbeta som präst då det alltid funnits en kristen tillhörighet sedan barnsben och bestämde sig i vuxen ålder för att börja arbeta som präst.

Sara: Sara är en mamma till två söner men som förlorade sin förstfödda dotter (som kommer att benämnas som Alice i uppsatsen) i en cancerdiagnos i augusti 2022 efter att Alice levtt med diagnosen i ungefär tre månader. Alice hann fylla åtta år innan hon gick bort. Sara har i sin uppväxt under unga år gått i söndagsskola och haft närstående släktingar som varit kristna, däribland en kvinna som Sara beskriver har haft den emotionella rollen som hennes mamma men som inte är hennes biologiska mamma. Ingrid som jag väljer att kalla kvinnan har haft stor betydelse för Sara i hennes yngre år men även i vuxen ålder. Sara har tidigare i sin barndom tagit till med bland annat böner för att försöka söka hjälp hos Gud i svåra tider men tron kom att förändras vid tidiga tonåren. Vid 13 års ålder så förändrades Saras inställning till tron i och med att hon kom i kontakt med flera andra ungdomar på fester, vid denna tid började hon tänka att det inte var någon Gud som hjälpt henne ur svåra tider, utan hon själv och folk runt om. Sara identifierar sig inte som religiös och har med tanke på bakgrunden en tämligen låg tro sedan innan.

Vera: Vera förlorade sin fyra-åriga dotter (som i uppsatsen kommer kallas Emma) i en cancerdiagnos i februari 2020. Emma hade haft diagnosen sedan ettårsåldern men hade varit på bättringsvägen under en längre tid när tumören kommit tillbaka på ett nytt ställe, efter att tumören kom tillbaka så gick det 4

månader tills att hon gick bort. Vera har en tämligen stark men oidentifierad religiös bakgrund. Vera har så länge hon kan minnas trott att det finns någonting större än bara livet på jorden och har tidigare erfarenheter av att känna närvaro av bortgångna personer som gått bort tidigare. Vera har även känt att hon har fått tecken såsom ett förföljande nummer vid vissa tillfällen, detta nummer är ”2222” och Vera har andra släktingar som enligt Vera också känt någon liknande koppling till just det numret. Vera har dock alltid haft ett tvivel på vad som egentligen är sant, trots sin tro så har andra perspektiv såsom vetenskapliga teorier varit närvarande och fått Vera att tvivla. Vera har dock alltid behållit sin tro.

Sophie: Sophie förlorade en nära familjevän (som jag kommer att benämna som Alma i uppsatsen) år 2018. Sophie hade känt Alma i några år, men deras relation hade inte blivit närmare förrän ett år innan Alma gick bort. Medans Sophie var på en resa utomlands och studerade så hade Alma gått bort, detta fick inte Sophie reda på innan hon kom hem och nyheten kom då väldigt chockerande för henne. Sophie är uppvuxen katolik och har sedan barnsben gått till kyrkan varje söndag och på högtider, Sophie är även konfirmerad inom katolska kyrkan och har alltid haft en tro. Sophie har dock haft tvivel närvarande sedan hon började gå i skolan och fick lära sig om vetenskapliga teorier om exempelvis det som i religiösa sammanhang kallas skapelseberättelsen. Sophie har dock alltid behållit sin tro.

Nils: Nils förlorade sin pappa för ungefär 13 år sedan efter att pappan kollapsat under en tid när han arbetade utomlands och doktorer upptäckte i samband med kollapsen att pappan hade cancer. Nils pappa hade fått komma hem till Sverige och blivit inlagd på sjukhus här, men det gick relativt snabbt innan pappan gick bort. Nils har en bakgrund i kristen tro, båda hans föräldrar har varit aktiva i kyrkan och det var där Nils egna tro tog fart. Nils har dock haft lite tvivel i sina tonår som ifall hans uppfattning verkligen är den sanna, detta ledde till att Nils hittade sin egen tro mer blev mer trygg i den. Nils har varit medlem och delaktig i frikyrkliga församlingar och är det även idag.

Efter en kort introduktion till alla informanter så kommer jag nu att gå igenom intervjuerna person för person där jag har sållat ut den informationen som kommer att vara relevant för studiens syfte. Intervjuerna har blivit ljudinspelade och sedan transkriberade och analyserade utifrån de metoder som jag nämnde under rubriken ”metod”. Vi börjar med prästen Anna som också var den första intervjun som utfördes för att kunna samla en liten tanke om vad jag skulle kunna förvänta mig när jag utförde de andra intervjuerna.

Anna

På frågan om vilken tidigare religiös bakgrund som är vanligast förekommen hos de personer som Anna får möta som sjukhuspräst efter förlusten av en närstående så svarar hon följande;

Det är så svårt att säga, jag finns ju där för alla i princip, patienter, närstående och personal [...], men mötena med de närstående är oftast så korta och man går inte riktigt in på deras egna personliga tro när en närstående går bort. [...].

Detta svar fick mig att tänka om i intervjuens stund och jag bestämde mig för att bredda området till att inte bara fokusera på Annas erfarenheter som sjukhuspräst, utan inom prästyrket överlag. Med grund i min omjustering så ställde jag då en följdfråga om den tidigare religiösa bakgrunden i personer som hon möter som har förlorat någon närstående utanför sjukhuset. På följdfrågan fick jag svaret att det är en stor blandning i den tidigare religiösa bakgrunden hos de som Anna möter, men att det är allra vanligast att folk ” [...] nog inte har någon stark religiös bakgrund.” som Anna uttryckte det. Anna säger även att hennes upplevelse är att det är i stunden för en begravning som de flesta upptäcker kyrkan. På en följdfråga om hon vill förklara vad hon menar så svarar hon följande;

Jag vet att det finns närstående som förlorat någon som sen har börjat gå i kyrkan, efteråt, eller gått med i olika verksamheter och gå på gudstjänst. Så jag tror att man hittar till kyrkan litegrann, [...]. Kanske just inte gudstjänster men att man i ett sammanhang som en begravning upptäcker vad det finns för verksamheter inom kyrkan.

Detta gav mig en uppfattning om vilken tidigare religiösa bakgrund som är mest förekommen enligt Annas upplevelser och hur dessa reagerar i samband med en begravning.

Eftersom att Annas upplevelse är att det främst är folk utan en tidigare religiös bakgrund som hon möter och att dessa i samband med begravningar på ett sätt ”upptäcker” kyrkan och dess verksamheter, så skulle detta svar korrespondera med min tidigare nämnda hypotes. Med tanke på att Anna är verksam inom svenska kyrkan så blir dock hennes upplevelser endast riktade till de som väljer att besöka just den församlingen hon medverkar i samt att de följer en kristen tradition. Detta betyder då att Annas upplevelser inte täcker människor som kanske hittar en annan tro efter en närståendes bortgång. Detta går även i linje med det svar jag får på frågan om hur hon upplever att folk med en tidigare tro reagerar, då svarar hon följande;

[...], har man en tro så kan man exempelvis ha begravning i svenska kyrkan med gå till en annan, så det blir svårt att jämföra lite grann. Det är även svårt att ta reda på folks tidigare religiösa tro, [...]. I många fall så träffar jag flera anhöriga och då blir samtalen lite mer allmänna, det hade nog varit annorlunda om man hade haft ett samtal med en och en.

Detta korresponderar med min analys kring det tidigare svaret, att man exempelvis kan ha en begravning i svenska kyrkan men gå till en annan, eller finna en annan tro eller ett annat samfund efteråt. Att personer blir mer närvarande i kyrkan behöver möjligtvis inte förändra deras tro, det kan också vara exempelvis gemenskapen i kyrkan eller verksamheter som kyrkan håller i som kan vara lockande. Anna beskriver det som att det enligt hennes upplevelse är vanligast med att äldre män blir mer delaktiga i kyrkan efter exempelvis ens hustrus bortgång. Detta tror Anna beror på att äldre män i allmänhet är mer ensamma än kvinnor och att kvinnorna har ett större kontaktnät med närstående och att männen då oftast känner sig ensamma och då söker sig till kyrkan oftare för gemenskapen.

Detta kan betyda som jag tidigare skrev att det nödvändigtvis inte måste vara ens tro som gör att man blir mer delaktig inom kyrkan utan även aspekten om gemenskap. Ett deltagande i gudstjänster resulterar dock i ett deltagande i religiösa praktiker, detta skulle kunna peka mot att man har en aktiv tro. Anna nämnde som tidigare beskrivet att hon upplever det som att folk blir mer aktiva i gudstjänster vilket då kan vara en konsekvens av att deras tro blivit mer aktiv. Jag ville dock inte bygga en gissning utan jag ville ha ett klarare svar på om det verkligen är tron som ändras, man skulle ju exempelvis kunna delta i en gudstjänst utan att tro. Med avstamp i denna tanke så frågade jag om Anna märkt av att folk tar sig an specifika religiösa attribut, på detta svarar hon följande;

Många går ju in i kyrkor och något som jag upplever är mer vanligt är ljuständning, och att man aktivt söker sig till kyrkan för att tända ett ljus för den som har gått bort. [...], även böner är förekommande, men det allra vanligaste är ljuständning.

Detta ger ett lite mer klart svar. Om människor aktivt söker sig till kyrkan just för ljuständning som är en religiös praktik utan att kanske delta i gudstjänster så försvinner lite av gemenskap aspekten av det hela. Detta skulle då kunna peka mot att folks tro blir mer aktiv i och med att man självmant söker sig till kyrkan för att tända ett ljus för den bortgångne. Huruvida de som tänder ljus haft en tidigare stark religiös tro eller inte är svårt för Anna att svara på. Detta gör då att det blir oklart om tron i sig blir mer aktiv eller om det är folk med religiös bakgrund som upplever att just aspekten av efterlivet blir mer aktiv.

Intervjun med Anna gör det också svårt att få ta del utav de direkta upplevelserna hos individerna, Anna agerar som en andrahandskälla när det kommer till individernas upplevelser vilket gör det svårt att dra konkreta slutsatser. Materialet från denna intervju används istället för att se om Annas upplevelser korresponderar med de andra informanternas upplevelser och det är inte förrän vi får reda på hur de

olika svaren förhåller sig till varandra som vi kan dra några slutsatser. Därav går vi vidare till nästa intervju.

Sara

Som tidigare beskrivit i introduktionen utav Sara så hade hon som det hon förklarar som en ”realistisk” syn på vad som händer efter döden. Denna syn menar Sara var att det blir svart och att man försvinner. På frågan om hur hennes relation till tro var innan Alice bortgång svarar Sara att hon som väldigt ung gick i söndagsskola och hade fått ett starkt inflytande utav Ingrid som själv är kristen. Sara berättar att hon tog till med böner till Gud för att behandla tidigare traumatiska upplevelser när det inte fanns någon vuxen att prata med. Dessa böner och den tron på en existerande Gud försvann dock i takt med att Sara började umgås i större sociala kretsar och gå på fester. I dessa sammanhang berättar Sara att hon träffade fler människor som också gått igenom traumatiska upplevelser och bildade då en annan uppfattning, att det var hon själv och människor i hennes närvaro som hjälpt henne igenom svåra tider och inte någon Gud. Sara berättar även att hon inte tänkte så mycket på döden men att det lilla hon tänkte var det som hon beskrev som den ”realistiska” synen. Även vid stunder då andra närstående har gått bort så upplever hon inte att tankarna om döden förändrades, de som tidigare gått bort har dock inte stått henne lika nära som hennes dotter.

Med detta i grund så byggdes min uppfattning att Sara hade en tämligen låg tidigare tro på något religiöst. Värt att nämna är också att precis innan intervjun började så berättade Sara att varken hon eller hennes man är religiösa. Detta gav mig en uppfattning om att jag skulle få svar som pekade mot att det inte fanns någon tro på ett efterliv, men där hade jag uppfattat det tämligen fel.

Med Saras tidigare religiösa tro i grunden så började jag med att fråga om eller hur hennes relation till tro har förändrats sedan Alice dog. På denna fråga så svarar hon följande;

Jag började ifrågasätta vad som var realistiskt. Är det realistsikt att vi bara försvinner (efter döden), allt Alice hann bli och alla känslor, försvinner de bara? Jag kan inte tänka mig det. [...]. Egentligen så spelar det ingen roll vad som är sant, det är vad jag väljer att tro som blir det som spelar roll för mig, hur jag förhåller mig till döden, för det är något jag kommer att behöva leva hela livet med.

Svaret vi får här ger då en signal att tron har förändrats, men att Sara fortfarande inte vet vad som är sant. Detta fick mig att ställa en följdfråga om jag hade förstått hennes svar korrekt, att hon väljer att tro även fast att hon inte vet. På detta svarar hon att hon hellre lever med tron på att Alice finns någonstans, att hon kommer få återförenas med henne någon dag istället för att tro att hon inte kommer få det. Hon

säger ”Jag lever hellre med tron att vi återförenas [...], än att leva mina år och tro att vi aldrig ses igen, då lever jag hellre med bilden som får mig att känna lycka.”

Detta korresponderar med teorin om narrativ identitet och vi ser hur Sara berättar att hon bygger stora delar av sitt liv i hur hennes förhållande till döden ser ut. Detta ger en tanke av att Sara väljer aktivt att tro för att kunna ta sig an sorgen bättre då Sara i uttrycket ” [...], då lever jag hellre med bilden som får mig att känna lycka.” berättar att hon hellre lever med bilden som ger henne lycka än den som ger henne sorg.

Sara bygger även fler betydelser med sitt val att tro och säger på en fråga om hon kan förklara det lite mer.

[...]. Om jag dör och får reda på att hon finns men att jag inte trott på det så kommer jag aldrig kunna förlåta mig. [...], i och med att ingen vet så blir döden vår sanning utifrån vad vi tror att den är, vår syn på döden påverkar hur vi lever våra liv. [...], jag kan inte leva med tanken att den hon var och blev inte finns någonstans, och varför skulle jag tänka så?

Detta ger känslan att Sara baserar sin tro i att hon inte skulle kunna förlåta sig själv om hon inte trodde men att tron visade sig vara sann.

I analysen utav svaren som gavs på hur tron har förändrats så verkar Sara vara medveten att tron hjälper henne att behandla sorgen och att hon aktivt väljer att tro i första hand för att känna mer utav en mening med livet och det som händer efter döden.

Eftersom att Sara rapporterat en känsla av förändring i tron så ville jag även ta reda på om det var tron som hon tidigare i sin barndom haft som kommit tillbaka. På detta svarar Sara att hon absolut inte tänker att det är Gud som har tagit Alice till ett himlarike och att hon inte tror på någon Gud, men att hon fortfarande tror att Alice är runtomkring henne på något sätt. Jag ställer då en fråga om hon tror att Alice kan se och höra henne och om hon upplevt några tecken på att Alice finns någonstans. På detta svarar Sara följande;

Jag tänker ju att den friska Alice är med någonstans i någon slags form, [...]. Jag går runt och pratar med henne som att hon finns men det är inte som att jag har fått något uppenbart svar, [...]. Jag har ju inte sett tecken eller så, men det är ju hur jag väljer att se det, antingen så är det dumheter eller så är det klart att det är hon. [...] vart jag än går så formas saker som jag ser till ett hjärta [...], då tänker jag på henne, hon brukade göra ett hjärta med händerna väldigt ofta, [...]. Så även om jag inte tror att det är hon som gör det så blir det att jag tänker på henne. [...] det kan vara så att det är hon eller inte, men det spelar ingen roll, det som spelar roll blir hur jag tänker, att jag hittar nya sätt att känna henne eftersom att jag inte kan se henne.

Detta kan också peka mot ett meningsskapande för Sara. Sara berättar att hon känner behovet av att hitta nya sätt att känna av Alice eftersom att hon inte kan se henne och därav kanske det visar på varför kopplingarna hon gör mellan Alice och hjärtformade sakerna finns.

Sara berättar även att hon haft kontakt med ett medium som hade sagt att Alice försökte få tag på henne men att Alice hade svårt att nå fram. Detta skulle också kunna vara en del som verifierar Saras tankar och stärker behovet att vilja göra kopplingen mellan hjärtformade saker och Alice starkare.

Meningsskapandet och skapandet utav en identitet blir central hos Sara då hon berättar om händelsen som något som förändrade hennes liv och livssyn. Sara berättar hur hennes inställning till livet och vad hon värdesätter i livet har förändrats som konsekvens av Alices död, bland annat så värdesätter hon sina relationer mer och hur hon behandlar dem. Precis som Sara beskriver så påverkar döden hur vi lever våra liv och hennes inställning till vad hon värdesätter i livet har förändrats.

Eftersom att en av frågeställningarna i studien är huruvida tiden efter den närståendes bortgång har någon påverkan på tron så följde även frågor om detta. Sara berättar att hon inte kunnat tänka på det riktigt, Alice gick bort för cirka ett år och tre månader sen (vid intervjuens tillfälle) och hon beskriver att hon knappt minns något alls från det första året.

Därav har jag berört de delar som blir relevanta för intervjun och vi går nu vidare till nästa informant.

Vera

Vera har som tidigare beskrivit förlorat sin dotter Emma i en cancerdiagnos år 2020, Emma hann fylla fyra år. Vid frågan på hur Veras tro var innan Emmas bortgång så får jag svaret att hon alltid trott på något mer än det livet vi har på jorden. Vera berättar att hon vid ett tillfälle när en närstående gick bort kände av dennes tillvaron i ett rum, hon berättar även att det var en till som kände av det samtidigt som henne. Detta menar hon hände en gång men att det inte var något som hon la så speciellt på tanken. På en fråga om hon har förlorat andra närstående så berättar hon att hon förlorat sin mormor och farmor men att inget av de dödsfallen går att jämföra med när Emma gick bort.

Utav informationen som ges så kan vi förstå att Vera har en tidigare religiös tro, hon uttrycker dock själv att hon inte riktigt vet om det är religion och förknippar istället religion med Gud och Jesus, men att tankarna på något större än det vi är medvetna om är något hon tror på. Vera berättar även att hon upplever en speciell koppling till numret "2222", att det varit närvarande vid speciella tillfällen innan och efter Emmas död.

Detta fick mig att flytta fokus till efter Emmas bortgång, där frågan om hur Vera upplever att hennes tro har påverkats av förlusten. På detta svarar Vera följande;

Jo men det kretsar väldigt mycket kring just det eftersom att jag hela tiden tänker ”vart är hon nu?”, ”Hur får jag kontakt med henne?”, så det är väldigt mycket existentiella frågor. Så tankarna om efterlivet är mycket mer närvarande nu. [...], jag letar liksom efter tecken och ber till Emma att hon ska visa sig, så det mer till Emma direkt som jag ber, eller att nånting ska hjälpa mig att förmedla det till Emma [...]. Jag skulle bli mycket förvånad om jag ska över till andra sidan och det inte är nånting, [...], men jag tror verkligen inte det, det hade vart så konstigt (att det inte finns någonting efter döden).

Detta ger oss en syn på att just aspekten kring efterlivet har blivit mera närvarande i Veras tankar efter att Emma gick bort. Vera berättar även att hoppet på tron finns i att väldigt många har återberättat upplevelser om vad som sker när de har varit döda en stund men sedan kommit tillbaka till liv. Hon berättar om serier som hon har sett på streamingtjänsten Netflix, där folk har berättat om sina upplevelser och säger, ”Många berättar samma sak, så där ligger mitt hopp ganska starkt.”. Jag blev då intresserad ifall det bara är tankarna om efterlivet som blivit mer närvarande eller om tron på att det verkligen är sant har blivit starkare, därav kom en följdfråga ifall Vera känner sig mer övertygad i tron efter att Emma gick bort. På detta får jag svaret;

Absolut! Dels så har jag ju fått tecken [...], Emmas leksaker började spela plötsligt, en lampa började lysa från ingenstans och sånt. [...], det har gjort att jag tror mer efter att Emma gick bort [...]. Innan var jag också väldigt rädd för döden, men det är jag inte nu, nu ser jag mer fram emot det [...], men jag känner inte att det skrämmer mig, om jag får träffa Emma igen så är det ju det bästa som kan hända mig. [...], jag tänker att jag kommer få träffa henne, det är jag bestämd på.

Här berättar Vera att hon tydligt börjat tro mer på livet efter döden efter att Emma gick bort, dels för att Vera upplever att hon har fått tecken av Emma att hon finns här. Vi kan även tolka detta som ett meningsskapande i de narrativa uttrycken som Vera använder att ”jag tänker att jag kommer få träffa henne, det är jag bestämd på”, detta ger ju då döden en mening för Vera. På samma sätt som Vera beskriver att hon tidigare var rädd för döden men att det nu mera är en annan inställning till den och lite av en längtan visar också på att hennes inställning till döden har förändrats totalt i samband med Emmas bortgång. Vera berättar även att det ofta händer att hon ber Emma om tecken på att hon existerar;

[...] men jag ber henne ofta om tecken, eller frågar om saker som ”om du är med mig nu kan du...” eller något liknande. [...]. Det är säkert så att jag försöker få det till något speciellt men jag kände verkligen att Emma visade mig att hon var här då. [...]. Sen kan det vara att jag ber om osannolika saker, [...]. Jag söker liksom alltid tecken från Emma och att vi ska ses igen, men jag vill inte att det ska vara tecken som typ ”om det kör förbi en bil här ute så...”, för sånt händer ju hela tiden, utan mer mindre förekomliga saker.

Här berättar Vera om hur hon ofta ber om tecken och att hon ibland får sina böner besvarade på olika sätt. Vera talar även om att det möjligtvis kan vara så att hon själv är den som gör kopplingarna till något speciellt, men att hon verkligen tror att Emma är närvarande. Detta kan ge oss en syn på att Vera på ett sätt delar tanken om att det blir vad man gör det till, men ändå väljer att tro, dels för hennes upplevelser men en del skulle också kunna vara för att behålla meningen med döden uppe som jag nämnde till följd av förra blockcitaten. Vera berättar även att hon upplever det som att när hon tvivlar på tron, så tappar hon kontakten med Emma och att tvivlet kan få henne in i mörka perioder av ångest. Detta skulle också kunna ge tron en stor betydelse för att behålla lyckan och inte låta sorgen ta över, i och med detta så skulle då tron bli en del som Vera kanske aktivt söker för att kunna behålla sin positiva syn och inställning till döden. Detta skulle även kunna anknytas till att Vera berättade att hon ofta ber Emma om tecken, att hon då aktivt söker dessa tecken för att kunna verifiera tron som då skulle leda till att tvivlet inte blir lika starkt.

På frågan om hur tiden efter Emmas bortgång har påverkat Veras tro och tankarnas närvaro så svarar hon följande;

Tron var väl mer desperat i början, men samtidigt fick jag ju då starkare tecken, men nu känner jag mer att jag hittar sätt att hantera det. Det är dock lika starkt fortfarande att jag måste få tro på det här, det är mitt sätt att klara av och förhålla mig till det. [...]. Jag är rädd att jag ska försöka skydda mig från sorgen med tron, men samtidigt kan man inte få vara i en bottenlös sorg utan att tro. [...] det var mycket mera tankar om att få tecken förut, medans jag nu är mer lugn i att hon är på en bra plats. [...], jag känner ju att hon finns kvar, så jag kan förlita mig mer på det nu, så det behövs inte lika mycket yttre som med medium och tecken och sånt där [...].

Detta ger oss synen på att bönerna om tecken och det desperata sökandet för verifieringen av tron har minskat men att tron fortfarande är lika stark. Detta upplever Vera är för att hon nu mera kan känna ett mer lugn i att Emma är på en bra plats, mycket tack vare de upplevelser som Vera kände i början.

Vi går nu vidare till nästa intervju.

Sophie

Som tidigare beskrivet så har Sophie en bakgrund i katolska kyrkan, detta har hon haft med sig från sin uppväxt och hon berättar att hon brukade gå till kyrkan varje söndag och på alla högtider. År 2018 så förlorade Sophie en nära familjevän, Alma, som gick bort under tiden när Sophie var och studerade utomlands. Alma var i 70 års åldern när hon gick bort.

Sophie berättar dock att trots uppväxten i kyrkan och att tron alltid funnits där så känner hon sig lite tvivelsam till vissa aspekter utav religionen. Detta berättar hon är främst på grund utav andra

vetenskapliga teorier som finns om exempelvis det man i kristen tradition kallar för ”skapelseberättelsen”.

Med den tidigare tron som Sophie rapporterat om så ställde jag en fråga om Sophie har förlorat någon nära tidigare och huruvida det påverkade hennes tro. På detta svarar Sophie att hon har förlorat bland annat släktingar tidigare, men att ingen av de tidigare bortgångna påverkade henne lika mycket som när Alma gick bort. Detta beskriver Sophie också kan bero på att hon stod Alma mycket närmare än de som hon förlorat tidigare.

Jag frågade då hur tron kom att påverkas efter att Alma gick bort varpå Sophie svarar;

Med specifikt Alma så blev det mycket viktigare för mig att be Gud att ta hand om henne i efterlivet, att se till att hon har det bra och sånt. [...]. Vi hade en praktik där vi tändar ljus för personer som har gått bort men att vi dedikerade ljusen till olika personer, jag brukade exempelvis tända ett för min morbror och morfar, [...], tredje ljuset var för min familj och att de skulle bli skyddade och sånt, [...]. När Alma gick bort så började jag tända ett femte ljus för henne specifikt [...].

Här berättar Sophie att bönerna att Alma skulle ha det bra i efterlivet blev viktiga för henne samt att hon började tända ett helt eget ljus för Alma när hon utför praktiken med ljuständningen. Detta indikerar på att Almas bortgång påverkade Sophie och hennes förhållande till tron en viss del.

Vid en följdfråga om Almas bortgång påverkade Sophies tro på flera sätt så svarar Sophie att hon efter Almas bortgång nästan aldrig går till kyrkan längre förutom vid vissa speciella punkter såsom allahelgona och andra högtider. I och med detta så ställde jag en följdfråga om då de religiösa praktikerna minskat i samband med att hennes vistelser i kyrkan minskat varpå hon svarar att de religiösa praktikerna också minskat.

Detta fick mig att fundera ifall att detta betyder att tron också blivit mindre vilket leder till en följdfråga om just detta. Varpå Sophie svarar;

Jag skulle säga att förtroendet för att det finns ett liv efter detta blev starkare, men vad gäller andra aspekter så har min tro varken minskat eller ökat, så trots att praktikerna minskat så är tron lika stark. Om det skulle vara någon aspekt som har påverkats så är det som sagt att tron på efterlivet blivit starkare. [...]. Anledningen varför jag slutade gå i kyrkan efter Almas död var för att det påminde så mycket om henne [...].

Detta indikerar på att min hypotes i det tidigare stycket var fel och att tron är fortsatt lika stark som innan trots att de religiösa praktikerna minskat efter Almas bortgång. Här kan vi även se en liknande faktor som i de tidigare fallen, där tron på efterlivet blir starkare efter den närståendes bortgång vilket också kan indikera på meningsskapandet av döden och att man genom narrativ uttryck som indikerar på en tro på ett efterliv ger döden och livet en mening som kanske annars inte funnits där.

Med tanke på att det var fem år sedan som Alma gick bort så ställer jag även en fråga om huruvida Sophie upplever att tiden sedan Almas bortgång har spelat någon roll i hur tron påverkats. Här svarar Sophie;

Jag tänkte ju på henne mycket oftare första året. [...]. Så tankarna på henne var mycket mer aktiva under första året, sedan har det blivit mindre och mindre, men det är främst under allahelgona och andra sådana högtider som man tänker oftare på henne [...], det var mer regelbundet då än nu. Jag blir ju fortfarande påmind av henne när jag går in i kyrkan men det är mycket enklare att vistas i kyrkan numera.

Detta svar tyder på att tankarna var mer aktiva under den första perioden efter Almas bortgång, men att de med tiden har försvunnit lite även fast att de finns närvarande vid speciella tillfällen som exempelvis berör döden.

Vi går nu vidare till sista intervjun.

Nils

Nils har en lång kristen bakgrund och beskriver att han varit kristen sedan barnsben mycket tack vare att hans föräldrar haft en tro genom hans barndom. Nils pappa har både jobbat och gått i kyrkan vilket gör att Nils ser sin pappa och kyrkan som starkt anknutna. För 13 år sedan så gick Nils pappa bort i cancer efter att han hade kollapsat på arbete utomlands, han fördes då hem till Sverige men var allvarligt sjuk och Nils beskriver att det gick rätt snabbt från att hans pappa fick komma hem till Sverige till att han dog.

Nils beskriver som sagt att han är uppvuxen i ett kristet hem men att han i tonåren började fundera mycket på om det verkligen fanns en gud och om det iså fall fanns, så var Nils kluven om vilken väg som var den rätta. Han beskriver dock att han landade relativt snabbt i tron på att Gud existerar, men han har vid några tillfällen bytt kyrka för att hitta det som han anser vara den mest troliga vägen.

På frågan om Nils har förlorat någon närstående tidigare och om dennes död har påverkat hans tro på något vis så svarar Nils att hans farfar gick bort i en gammal ålder men att de två inte stod varandra så pass nära som Nils stod sin far. Nils berättar även att han har flera vänner vars föräldrar har dött men att det inte riktigt påverkat honom direkt på ett annat sätt att han kände medlidande för sina vänner.

Detta svar låter tämligen likt de svar som de andra informanterna har givit att de förlorat någon annan närstående tidigare men ingen riktigt så nära som personen i fråga i intervjun.

På en fråga om hur Nils upplevde att hans relation till tron påverkades när hans pappa gick bort så svarar han;

Det jag vet tydligt är ju att tron blev starkare, men det är också lagt i hoppet att man ska ses igen. Liksom att pappa har dött byggde det hoppet att man ska få ses igen. [...]. Den kristna tron är ju i grund och botten att man måste ha en tro för att leva vidare sen, så då blir tron viktigare att hålla fast vid. Så tron var garanterat redan stark innan, men den blev viktigare att hålla fast vid och även starkare efteråt. [...], främst den aspekten, att man ska få ett evigt liv.

Här kan vi finna ett exempel hur Nils narrativt bygger en mening i sin pappas bortgång i att tron blev starkare för att på ett säkrare sätt kunna ge honom chansen att träffa sin pappa sen efter döden. Nils använder aspekten att man måste ha en tro för att leva vidare på ett sätt att förklara hur tron fick en större mening och därav blev starkare för att leva med hoppet att kunna leva vidare.

Eftersom att en av mina hypoteser var att tron hos en person med tidigare religiös bakgrund skulle kunna påverkas negativt av en närståendes bortgång så ställde jag frågan om Nils upplever att det uppstod något tvivel i tron efter sin pappas död. Här svarar Nils att han redan i tonåren byggde en stark grund för sin tro och visste även varför och på vad han trodde. Nils beskriver att tron hade blivit en del av hans liv och personlighet istället för en separat aspekt av hans liv. Dock rapporterar Nils att det förekom tankar om tvivel men att dessa var ytterst svaga och att de snabbt slogs tillbaka av hans redan stadgade tro.

Jag fortsätter med att frågas om tron påverkades något under pappans sjukperiod innan hans bortgång, här svarar Nils;

[...], det var väldigt påtagligt och synligt att han skulle dö, det gick väldigt snabbt. [...], det kommer jag på först nu när du frågar att det är klart att man bad att han skulle bli helt frisk men det fanns aldrig någon indikation på att det skulle bli så utan det blev tydligt sämre varje vecka. [...]. Jag har nog inte ifrågasatt att Gud kan påverka saker för det är jag säker på, men jag vet att jag ifrågasatte typ ”är det rimligt att förvänta sig ett svar på sådana böner?” när någon är sjuk liksom. [...], så inget tvivel i Guds existens men på hans svar. Det vet jag att tanken gick då ”Gud kan men han gör det inte, varför vill han inte?”, [...]. Där vet jag också att en del av bilden jag har om döden grundades, att den är jobbig för de som blir kvar men inte för den som dör eller för Gud.

Här kan vi se hur en hel aspekt av Nils tro bildas om döden, med tron på att den bortgångne kommer till en bra plats så blir då döden inget jobbigt för denne utan mestadels för de närstående som blir kvar i detta liv. Med denna aspekt så byggs det meningsbildande som jag skrev om under förra blockcitaten vidare med att ge döden en sån fin mening att den bortgångne kommer att få leva vidare. Detta backas även upp av flera narrativa uttryck när jag frågar Nils om han någonsin ber för att hans pappa ska ha det bra (då jag märkte detta i Sophies upplevelser). På detta svarade Nils att sådana böner inte är förekommande hos honom och aldrig varit, Nils berättar att det är en självklarhet att hans pappa har det bra då Gud har gett honom ett evigt liv. Detta ger även en indikation att tron är så pass stark och

meningsskapandet kring vad som sker efter döden är så pass stadgad att Nils upplever att han inte behöver ta till med böner för att försäkra sig om att hans pappa har det bra.

På en fråga om hur Nils livsinställning påverkas efter hans pappas bortgång så svarar Nils följande;

Att ha tron över huvud taget ger känslan av ett meningsfullt liv, [...]. Min tro är att den som har en tro på Gud för den väntar ett evigt liv och för resten inte, [...]. Det ger ju vilja att dela med sig av det eviga livet också, att om några till får möjlighet att kliva in i evigheten så blir det väldigt meningsfullt för mig, [...]. När pappa dog så började känna en starkare tacksamhet för ett evigt liv. [...]. Utifrån att han dog så blev tanken om vad jag gör med mina dagar mer närvarande, då bestämde jag mig att jag ville göra mer av omsorg för andra och hjälpa andra och dela min tro med andra. Det blir viktigare att ta vara på de dagar som man har fått av Gud och göra sånt som gör en lycklig och att sprida omsorg och tron till andra.

I samband med detta svar så hade Nils berättat att han tidigare var mer fokuserad på att nå så högt som möjligt med sitt egna liv, i sin egna karriär. Med detta svar så får vi då syn på hur ännu en aspekt av Nils liv har förändrats som har sin grund i tron. Som Nils beskrev det tidigare så upplever han att hans liv och tron är ett, allt han tänker och är påverkas av tron. I och med detta svar så bygger Nils vidare på sin starka narrativa identitet om hur det var innan, vem han upplever att han är nu och den han vill vara i framtiden. Nils menar att med att tacksamheten för det eviga livet växte efter hans pappas död så skapade detta en vilja att dela med sig utav tron för att kunna skapa ett meningsfullt liv för andra också.

Med den sista intervjun presenterad och svaren analyserade så följer nedan en diskussion av det analyserade materialet.

Tematisk diskussion

Nedan presenteras min diskussion, denna har jag valt att tematisera för att underlätta för läsaren och för att enklare dela upp svaren samt diskussionen och analysen runt svaren. De teman som jag tar upp kommer att vara teman som jag anser relevanta för diskussionen och teman som jag har sett varit mer eller mindre återkommande i flera utav intervjuerna

Förändring i tron

Något som vi kan se i alla de fyra informanterna som förlorat en närstående är att deras tro påverkas på något sätt efter den närståendes bortgång, även om det bara gäller en aspekt av tron eller om det förändrar helheten av ens tro så rapporterar samtliga informanter om förändring. Vad gäller prästen Annas svar så kan vi finna en vag koppling mellan hennes upplevelser och det som informanterna rapporterade om angående förändring.

Anna arbetar inom svenska kyrkan och som tidigare diskuterat så utesluter detta då väldigt många andra alternativa vägar som en individ kan ha. Ingen utav mina informanter rapporterade någonting om en högre närvaro i kyrkan eller andra religiösa bönehus eller motsvarande. Skulle man däremot dra kopplingen mellan högre närvaro i kyrkan med högre grad utav tro så skulle man kunna applicera detta på mina informanter. Anna upplever att en del utav de som inte varit så märkvärdt närvarande i kyrkan tidigare har blivit alltmer närvarande efter en närståendes begravning. Om detta då kan indikera att individerna upplever en högre grad av tro så kan man spegla detta på hur alla informanter som deltagit i min studie rapporterade en positiv affekt på tron vare sig det var en aspekt av tron eller tron i helhet. Detta skulle då kunna tyda på att detta är ett vanligt förekommande mönster som kan återfinnas i fler personer. Värt att nämna är dock (1) att Anna inte är en förstahandskälla till individernas egna upplevelser om sin tro och (2) att en allt större närvaro i kyrkan inte nödvändigtvis behöver betyda att ens tro blivit starkare utan det kan också handla om andra aspekter såsom gemenskap. Detta gör då denna kopplingen vag och det skulle krävas en bredare studie, möjligtvis av kvantitativ intervjuform för att ta reda på om fenomenet är vanligt återkommande hos människor. För att sammanfatta temat om förändring i tron efter den närståendes bortgång så kan vi dock precis som det beskrevs i början utav denna rubrik se att samtliga informanter som har förlorat en närstående rapporterar en förändring i tron i en positiv utveckling.

Olika grader utav förändring i tron

Som nämnt under inledningen utav den förra rubriken så kan vi se hur de olika informanternas tro har förändrats olika mycket, under denna rubrik kommer jag att gå in på olika teorier som skulle kunna vara anledningen till dessa grader utav förändringar.

Som Lizbeth Eckerds et al (2016, 278) studie visar så är den självuppfattade närheten till den bortgångne den huvudsakliga faktorn i hur allvarlig sorgen blir, om vi dels genom Haynes studie kopplar sorg till högre användning utav religion eller tro för att skapa mening så kan vi här diskutera om huruvida Sara och Vera stod sina döttrar närmare än vad Sophie stod Alma och Nils stod sin pappa. I båda intervjuerna med Sara och Vera så kan vi finna uttryck som tyder på att de centrerar sin tro i stor grad kring deras bortgångna döttrar och detta är något som de nämner, exempelvis när Vera nämner att det bästa som kan hända henne är om hon får träffa sin dotter Emma igen. Just tydligheten i dessa uttryck att de är så pass centrerade kring att få träffa den bortgångne igen finner vi inte hos Sophie och Nils vilket skulle kunna indikera att det som Eckerds et al, studie visar stämmer tämligen överens i materialet som jag har samlat in. Eckerd et al (2016, 279–280) beskriver även att kvinnor löper högre risk att drabbas allvarligare av sorg än vad män gör, detta skulle också kunna spela in som en anledning till de resultat som jag har fått. Om vi som tidigare beskrivit kan koppla allvarligare sorg till att individer tar till högre grad av religiositet eller spiritualitet så kan vi här se en koppling till varför Sara, Vera och Sophie upplever förändringarna som större än vad Nils gör.

Skulle vi utgå ifrån Kübler-Ross femstegsteori om sorg som Carlsson (2022, 9–19) beskriver så kan även där finna en anledning. Nina Carlsson beskriver Kübler-Ross teori omfattande av fem steg i sorgprocessen, dessa är; förnekelse, ilska, förhandling, depression och acceptans. Vi skulle här kunna argumentera för att de olika informanterna kan befinna sig i olika steg av denna teori, vart vi skulle kunna placera vem är dock svårt att säga då detta skulle kräva vidare forskning på just sorgen som individerna känner, men detta skulle kunna vara en anledning. Just denna teori skulle kunna förklara informanternas svar på hur tiden efter den närståendes bortgång påverkat deras tro och praktiker. Vi kan se hos främst Vera och Sophie att de beskriver hur religiösa praktiker såsom böner eller bara tankar om personen och förhoppningen att denne ska levt vidare på något vis efter döden var mer aktiva i de tidigare stadierna. Vera berättar att hon var mer desperat av att få svar på sina frågor i de tidigare stadierna tillskillnad från idag då hon har landat lite i sin tro, likt Sophie som berättar att tankarna och bönerna om Alma var mer närvarande under det första året. Detta skulle kunna tyda på att Vera och Sophie möjligtvis har hamnat i ett acceptansstadium, ganska likt Nils. Som sagt så blir detta en svår del att utforska på grund utav den bristande fördjupande informationen i informanternas sorg, vilket då gör detta ett

område som bara går att spekulera vakt i. Vi kan dock se hur tiden påverkar tron eller närvaron av praktiker kopplade till tron hos informanterna, främst hos Sophie och Vera som tidigare diskuterat, även Nils berättar att han upplever att tankarna kring det blivit färre. Sara berättar som sagt att hon inte minns så mycket från den första perioden efter Alice bortgång vilket då gör det svårt att titta närmare på.

Vi kan dock se ett mönster i Saga, Vera och Nils berättelser om tiden efter den närståendes bortgång. Detta är att trots att informanterna upplever att specifika tankar eller böner om att den bortgångne ska ha levt vidare (såsom exempelvis Vera berättar att behovet av svar på dessa frågor var större eller Sophie som berättar att tankarna var mer närvarande förut) så har inte tron minskat i takt med att dessa attribut minskat. Detta kan visa på att det fortfarande är lika viktigt för informanterna att tro, men att de har funnit en mer stadgad och stabiliserad tro på just tron om ett evigt liv som Nils berättar om.

Den informant som rapporterar störst förändring i tron är Sara, detta skulle kunna bero på flera olika anledningar, såsom att Alice bortgång är den som ligger närmast i tid från intervjun och att Sara då möjligtvis befinner sig i ett annat stadié utav sorg än de andra informanterna. En annan anledning skulle kunna vara hur nära hon stod Alice i jämförelse med de andra informanterna, dock rapporterar Vera också en väldigt hög närvaro till Emma och detta kan bero på att hennes tro också påverkades mer än de andra informanterna med en tidigare tro. Så just den tidigare trosaspekten är den anledning som kommer att spela mest roll? I jämförelse med de andra informanterna så rapportera Sara att hon inte trodde på något religiöst innan Alice bortgång. Som beskrivet i presentationen utav intervjun med Sara så nämner hon att hon inte trodde på ett liv efter döden innan. Detta kan vara den huvudsakliga anledningen i att hennes tro upplevs ha förändrats så pass mycket i och med att det gick från ”ingenting” till ”nånting”. Denna aspekt skulle också kunna vara anledningen till min tolkning att Sara och Veras tro har påverkats mest. Nils och Sophie berättar att de båda är uppvuxna med kristna traditioner som de ända till idag har hållit fast vid till skillnad från Sara och Vera som inte rapporterade samma typ av uppväxt med en tro inom familjen eller närvaro av exempelvis religiösa praktiker.

Diskussionen om vad det är som är anledningen till de olika graderna av förändring kan variera helt och hållet beroende på ifrån vilken aspekt den som studerar ämnet väljer att titta på fenomenet. Med tanke på att mina informanter varierar tämligen mycket från varandra i tid från bortgången, vem den närstående som de förlorat är och deras rapporterade tidigare tro så blir det svårt att dra en och samma slutsats, det skulle behövas flera informanter från samma kategorier för att få en något mer klar bild.

Tvivel

En aspekt som alla informanterna har berört är tvivlet på tron efter den närståendes bortgång. Ett mönster som jag fann hos två av fyra informanter (Vera och Sophie) är att tvivlet har funnits på grund utav andra livsåskådningar eller teorier om exempelvis vad som sker efter en människas död. Även hos Sara kan vi spåra en form av tvivel även om detta inte beskrivs bokstavligen utav henne. Sara nämner att hon väljer att tro även fast att hon själv inte riktigt vet vad som stämmer, med detta sagt så indikerar Sara på att hon aktivt väljer att tro trots att andra teorier kan finnas närvarande i hennes tankar. Hon beskriver att tron hjälper henne att fortsätta leva med sorgen och beskriver det som att hon känner sig skyldig inför Alice att tro. Hos Nils kan vi finna några tvivelaktiga tankar som han berättar om uppstod en kort tid efter hans pappas bortgång, men likt Vera och Sophie så berättar Nils att tiden av reflekterande gjorde tron på just aspekten om efterlivet starkare än tidigare.

Med detta sagt så kan vi finna ett återkommande mönster att tvivelaktiga tankar har funnits närvarande hos informanterna men att de själva beskriver det som att tron inte har avtagit på grund utav tvivlet utan snarare fått en motsatt effekt.

Meningsskapandet

Precis som Haynes et al (2017, 446) beskriver att katastrofer kan leda till sorg vilket sedan kan leda till känslor som exempelvis ångest och depression, detta menar professorerna gör oss människor beroende utav att finna mening med händelsen i exempelvis religion eller spiritualitet. Detta kan vi se tydliga exempel på i det som Sara berättar om hennes relation till tron då hon säger att det inte spelar någon roll vad som riktigt är sant utav vad hon väljer att tro på är sant. I det svaret och genom hela intervjun med Sara så går det att finna uttryck som visar på att Sara medvetet väljer att tro för att skapa en mening med livet och döden till skillnad från hennes tidigare syn på den. Sara berättar att hon hellre väljer den tro som ger henne lycka i att hon någon gång kommer få återförenas med Alice än en tro på att hon inte kommer få det. Även i Veras intervju så kan vi finna svar som tyder på att Vera i mörka stunder av tvivel väljer att påminna sig själv om sina upplevelser för att kunna finna lycka genom tron. Detta indikerar tydligt på hur Vera och Sara bygger en mening med döden och livet genom tron centrerat kring förlusten utav sina döttrar. Även Sophies och Nils svar kan visa på meningsskapande ur händelsen. Sophie berättar att tron på just aspekten kring efterlivet blivit tydligt starkare sedan Alma gick bort, även Nils rapporterar att han upplever att den aspekten blev starkare då tron blev viktigare hålla fast vid ifall att han (enligt sin tro) skulle få ett evigt liv.

Här kan vi se hur alla fyra informanter skapar en mening i det religiösa/spirituella efter den närståendes bortgång för att möjligtvis kunna se på händelsen eller fortsättningen av livet utan den närstående med

andra ögon. Haynes et al (2017, 449) beskriver dock att användningen utav spiritualitet eller religion i meningsskapandet leder till en mindre risk för att exempelvis få PTSD efter händelsen, denna funktion med meningsskapandet har jag inte undersökt i mina intervjuer och kan därav inte applicera detta på min studie.

För att summera denna rubrik så kan vi som sagt se hur alla fyra informanter på ett eller annat vis skapar en mening av den närståendes bortgång som appliceras på deras livsåskådning.

Slutsats

Nu när intervjuerna är presenterade och svaren är både analyserade och diskuterade så kan vi komma till en slutsats på studiens frågeställningar och syfte.

På frågan om hur bortgången av den närstående har påverkat individens tro så finner vi som tidigare diskuterat tämligen olika svar men vi kan komma till en gemensam slutsats, tron har inte minskat. Ingen utav informanterna har rapporterat något om att deras tro skulle ha minskat efter händelsen, snarare tvärtom, tron ökade hos alla informanter. Vare sig det var att tron blev till i samband med förlusten av en närstående eller bara om tron på efterlivet blev större så rapporterar samtliga informanter en ökning i tron efter den närståendes bortgång.

På frågan om hur informanterna upplever att tiden efter den närståendes bortgång har påverkat förändringen så kan vi se att tre av fyra informanter rapporterar att tankarna på den bortgångne eller behovet av tecken var mer närvarande den första tiden efter den närståendes bortgång. Vi fick olika svar på hur det visar sig, Vera exempelvis berättade att hon tänker på Emma varje dag men att behovet av tecken och i det fallet också bönerna om tecken har minskat då hennes upplevelser har hjälpt att bygga en tämligen stadgad tro. Sophie berättar istället att tankarna på Alma har blivit färre och är något som inte är lika närvarande som under första året från hennes bortgång. På vilket sätt det än visar sig så kan vi säga att tiden efter spelar en roll i hur förändringen i tron visar sig.

På sista frågan om hur förändringen skiljer sig mellan folk som har olika grader av tidigare religiös bakgrund så kan vi se att förändringen visar sig annorlunda hos personerna. Sara som beskrev att hon inte trodde på ett liv efter döden innan, berättar att hon började tro efter Alice bortgång, därav kan vi se en drastisk förändring. Nils som istället befinner sig på motsatt sida på grader av tidigare religiös tro berättar att det blev viktigare för honom att tro och att just tron på ett evigt liv blev ännu starkare efter hans pappas bortgång. Detta visar att trots deras skilda rapporter om tidigare tro så blir tron starkare efter den närståendes bortgång, vare sig det är som i Saras fall att tron föds ur händelsen, eller som i Nils fall att just aspekten av ett evigt liv blir starkare så påverkas båda på så sätt att tron i någon grad blir starkare.

Syftet med uppsatsen var att undersöka om eller hur en individs tro kan påverkas efter en närståendes bortgång. Detta har vi fått svar på, ja, en individs tro kan komma påverkas efter en närståendes bortgång och tron upplevs av informanterna ha blivit starkare efter den närståendes bortgång.

Med en kvalitativ studie med ett sådant litet antal informanter som jag har använt så blir det tämligen svårt att säga ifall att detta är något vanligt förekommande hos människor i allmänhet, för att ta reda på detta skulle vidare forskning krävas.

I mitt sökande utav tidigare forskning så har jag som tidigare nämnt att jag ej kunnat finna någon forskning som helt undersöker det området som jag själv har undersökt. Majoriteten utav tidigare forskning som studerar relationen mellan sorg eller förlusten av en närstående och religion har likt Haynes et al (2017), eller McGowan och Cook (2021), i syfte att undersöka hur religion eller tro kan motverka konsekvenser utav sorg liksom PTSD, depression eller andra likartade fenomen samt hur individer använder sig utav religion i sorgen. Därav skulle man kunna påstå att det precisa forskningsområde som jag berör är tämligen outforskat vilket jag hoppas att min uppsats skulle kunna förändra.

Hos Haynes et al (2017) så kan vi dock se som beskrivet under diskussions delen i denna uppsats att individer som använder sig utav religion eller spiritualitet i sorgeprocessen tenderar att hantera sorgen bättre än de individer som ej tagit sig an religion. Detta i kombination med McGowan och Cooks (2021) studie som undersöker mer hur individer skapar mening av händelsen med religionen skulle kunna tyda på att det kan vara ett vanligt förekommande fenomen. För att göra denna tanke enklare att förstå så vill jag ge ett exempel för att sätta min teori i praktiken; en människa förlorar en närstående och går då in i sorg, i sorgen så söker människan då ett sätt att kunna hantera denna sorg, detta skulle kunna få individen att finna religionen som ett redskap för hantering. Utifrån studien med Haynes et al (2017), så kan vi som ovan beskrivet se hur människor med en tro hanterar sorgen bättre än de utan tro, just detta menar jag då även kan upplevas utav individen själv. Därifrån skulle individen även kunna försöka skapa en mening av händelsen med hjälp av tron liksom visat i McGowan och Cook (2021), samt min egna studie. Om så skulle vara fallet, så skulle vi kunna teorisera i om resultatet som min uppsats visar (att religionen förändras i en positiv riktning efter en närståendes bortgång) är ett vanligt förekommande fenomen hos människan.

Som sagt så finner jag i alla mina fyra informanter som själva förlorat någon närstående att deras tro har påverkats i en positiv riktning efter den närståendes bortgång, dock så har jag i tidsbegränsningen för min uppsats haft svårt att kunna finna svar på om detta är ett vanligt förekommande fenomen hos människor, detta skulle dock vidare forskning på området som sagt kunna svara på.

Referens- och litteraturlista

Källor

Adler, J.M., Dunlop, W.L., Fivush, R., Lilgendahl, J.P., Lodi-Smith, J., McAdams, D.P., McLean, K.C., Pasupathi, M. & Syed, M. (2017). Research Methods for Studying Narrative Identity: A Primer. *Social psychological & personality science* 8(5): s. 519–527. <https://journals-sagepub-com.till.biblextern.sh.se/doi/epdf/10.1177/1948550617698202>. (Hämtad 2023-11-21).

Anna: Präst, i Stockholms Län (2023). Intervju 1 november.

Carlsson, N. (2022). Sorgreaktioner hos närstående till personer som avlidit till följd av plötsligt hjärtstopp. Doktorsavhandling, Linnéuniversitetet. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1660481/FULLTEXT01.pdf>. (Hämtad 2023-11-18).

Eckerd, L. Barnett, J. & Jett-Dias, L. (2016). Grief following pet and human loss: Closeness is Key. *Death Studies*, 40(5): s. 275–282, URL: <https://www.tandfonline-com.till.biblextern.sh.se/doi/pdf/10.1080/07481187.2016.1139014?needAccess=true>. (Hämtad 2023-10-26).

Encyclopaedia Britannica (2023). Religion. <https://www.britannica.com/topic/religion>. (Hämtad 2023-11-20).

Haynes, W.C., Aten, J., Davis, E.B., Hook, J.N., Johnson, T., Van Tongeren, D.R., Davis, D.E. & Boan, D. (2017). The meaning as a buffer hypothesis: Spiritual meaning attenuates the effect of disaster-related resource loss on posttraumatic stress. *Psychology of Religion and Spirituality* 9(4): s. 446–453. <https://www.proquest.com/docview/1812942777/fulltextPDF/D9906FF40FBE426DPQ/1?accountid=13936>. (Hämtad 2023-11-09).

McGowan, W. & Cook, E. (2021). Comprehensive or comprehensible experience? A case study of religion and traumatic bereavement. *Sociological Research Online* 26(4): s. 775–791. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1360780420978662>. (Hämtad 2023-11-16).

Nationalencyklopedin. (2023). Coping. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/coping>. (Hämtad 2023-11-09).

Nationalencyklopedin. (2023). Narrativ. <https://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/narrativ>. (Hämtad 2023-11-18).

Nils: Privatperson, i Stockholms län (2023). Intervju 9 november.

Sara: Privatperson, i Västmanlands län (2023). Intervju 6 november.

Sophie: Privatperson, i Stockholms län (2023). Intervju 7 november.

Vera: Privatperson, i Stockholms län (2023). Intervju 6 november.

Litteratur

Alvehus, J. (2023). Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok. 3. uppl. Stockholm: Liber AB.

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2014). Den kvalitativa forskningsintervjun. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Hagström, C. & Nylund Skog, S. (2022). Intervjuer. I Sillow Kallenberg, K. Von Unge, E. & Wiklund Moreira, L. (red). *Etnologiskt fältarbete: Nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB, s. 127–152.

Kajiser, L. & Nylund Skog, S. (2022). Analys. I Sillow Kallenberg, K. Von Unge, E. & Wiklund Moreira, L. (red). *Etnologiskt fältarbete: Nya fält och former*. Lund: Studentlitteratur AB, s. 277–303.

Lamarque, P. (2004). On not expecting too much from narrative. *Mind & Language* 19(4): s. 393–408. <https://onlinelibrary-wiley-com.till.biblextern.sh.se/doi/pdfdirect/10.1111/j.0268-1064.2004.00265.x>. (Hämtad 2023-11-17).

McAdams, D.P. & McLean, K.C. (2013). Narrative identity. *Current directions in psychological science: a journal of the american psychological society* 22(3): s. 233–238. <https://journals-sagepub-com.till.biblextern.sh.se/doi/epdf/10.1177/0963721413475622>. (Hämtad 2023-11-17).

Ratcliffe, M. & Byrne, E.A. (2022). Grief, self and narrative. *Philosophical explorations* 25(3): s. 319–337. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13869795.2022.2070241?needAccess=true>.
(Hämtad 2023-11-17).

Russel, B. (2011). *Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches*. 5. uppl. Rowman & Littlefield publishing group.

Thurfjell, D. (2019). *Det gudlösa folket: de postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Nordstedts.